

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. д-р Ивайло Иванов Найденов

по конкурс за придобиване на академичната длъжност „Доцент”

Област на висше образование – 2. Обществени науки

Професионално направление – 2.4. Религия и теология

Научна специалност – Библиестика - библейско богословие

За нуждите на Богословски факултет, катедра „Библиестика“

Конкурсът е публикуван в Държавен вестник, бр. 7/24.01.2014 г.

Кандидат единствен: гл. ас. д-р Анна Ангелова Маринова, преподавател в Богословски факултет на СУ „Св. Климент Охридски”

1. Данни за кандидата

Единственият кандидат в обявения конкурс за редовен доцент е гл. ас. д-р Анна Ангелова Маринова. Тя е възпитаничка на Богословския факултет (магистър 1991-1996 г. и докторант 2001-2004 г.) и от 2004 г. асистент по Свещено Писание на Новия и Стария Завет. През 2010 г. след успешна защита на дисертационно съчинение „ Сърцето като център на религиозен, емоционален и духовен живот в Стария Завет” и е присъдена образователната степен „доктор” по богословие. От 2011 г. Маринова чете лекции по Библейско богословие в бакалавърска ОКС и предлага избираеми курсове в магистърска ОКС.

Наред с гостенските лекции в Йена, Германия в научната биография на Маринова трябва да се отбележат специализациите (Bibliothekstudium) в Католическия институт за източна Европа в Регенсбург в пет поредни години, където е успяла да се запознае и изследва най-новата литература в областта на библиестиката. Определено прави впечатление съвместният проект с проф. д-р Б.

Яновски „Der Hohepriester Jeschua und der Spross (Deutung vom dritten Kapitel des Sacharjabuches. Eine orthodoxe Sicht.)”.

Изследователската активността на колегата Маринова проличава и от множеството участия на научни форуми и проекти. Професионалната и биография е гарант и свидетелство за добра подготовка и подходяща квалификация.

2. Научни трудове

Гл. ас. д-р Анна Маринова участва в конкурса с научна продукция, включваща разработки с ясен профил в областта на библеистиката, по-конкретно – библейско богословие. След отхвърлянето на 3 публикации от Комисията за допускане на кандидати до конкурса (№ 6, 9 и 11), за рецензиране са 17 заглавия - **1 отпечатана монография (2014 г.) и 16 статии.**

Основен хабилитационен труд по процедурата на конкурса е монографията „Прояви на човешката греховност до потопа (*Библейско-богословско изследване с тълкуване на Бит. 3 гл.; Бит. 4:1-16; Бит. 6:1-4 и паралели*)”. Както показва подзаглавието, съчинението е библейско-богословско изследване и има за задача да проследи появата и развитието на греха до потопа.

Уводната част ясно дефинира предмет, задачи и граници на изследването, методология и историография. Научните мнения и становища на изследователи, юдеи и християни, очертават интерпретаторски полета, които са функция на съответната традиция.

Препоръка : В тази насока би било полезно д-р Маринова да използва метода *история на въздействието* (Wirkungsgeschichte).

Монографията на колегата Маринова има теоретична стойност по отношение на старозаветната амартология, разглеждайки я в сотирологична и хрисотологична перспектива. Ясно е очертана общоприета старозаветна идея, че след всяко пристъпване на Божията воля последицата е нарушаване на синхрона между човек и Творец, т.е. амартологията, представя реалността на греха като дезинтегриращ фактор в живота на личността.

Изследването се опитва да установи дали Стария Завет взаимства митологични идеи от религиите на съседните на Израил народи, нещо доста разпространено като теза. В хода на изследването авторът установява, че макар да има някои общи представи, страозаветните автори не само не заимстват митологични идеи, но ги демитологизират. Последните два абзаца очертават научните приноси на изследването.

Различните анализи, чрез които д-р Маринова изгражда съчинението си, не са поставени в традиционните взаимоотношения и последователност. Изпъква езиковият анализ, и по-конкретно етимологическият, чрез който се изясняват думите за грях, както и основните понятия – змия, герой и др. Исагогическият анализ, който е задължителна предпоставка за коректното тълкуване на един текст е доста повърхностен (една страница за всички текстови единици), а коментарната част (3.2.5. Коментар на кн. Битие 3 гл.) е подчинена на 3.2. Поглед към най-употребяваните библейски еврейски думи. Тази подчиненост и подредба на анализите не е приета в класическата библеистика и остава усещането за изследване от типа справочна литература, а не логически подредено библейско изследване.

Предложените от д-р Маринова научни статии са посветени на различни теми от библеистиката, по-конкретно на библейско богословие и коментари на библейски текстове. Те свидетелстват за многопосочните и научни търсения и за уменията му да изследва различни реалии и категории от традицията на библеистиката.

Голямото морско чудовище, „Левиатанът в Свещеното Писание на Стария Завет”, не е сила, противопоставяща се на Твореца, а Божие творение. Предвид на това, че името на това морско чудовище остава непреводимо в текстовете на български език, е полезно и ценно, да се изгради конкретна представа за него, както и да бъде изяснена неговата демитологизация.

Изворът в старозаветно време е онова благодатно място, което спасява от жажда номадите и техните стада. В сухата Палестина той е надежда и спасение. Не случайно интересните и важни събития в старозаветно време се случват именно край извора. Д-р Маринова утвърждава идеята, че Свещеното Писание на Стария Завет представя

метафорично Бога като Извор на живот. Бог не само задоволява нуждите на хората, но и просвещава и очиства – предобраз на тайнството Кръщение.

Четири от публикациите са свързани с книгите на пророците Исая и Захария. Чрез предпочитания от Маринова метод „светоотеческа типология“ тя разглежда текстовете в една месианска, христологична перспектива – Имануел, голямата Светлина, Боговъплъщението, личността и служението на Исус Христос. Месиански са разгледани и групата псалми, обект на изследване на д-р Маринова (Псалми 44, 16 и 23).

Другите изследвания с обект псалмическа литература имат различно значение и цел. В разработката на Пс. 139 се утвърждава мнението, че псаломът се явява основополагащ за антропологичните старозаветни понятия, а в псалом 103 се търси връзка и влияния на великият химн на слънцето от Ехнатон. Интересът на Маринова към старозаветната антропология личи от темата на дисертационното и съчинение, а симпатията към съпоставяне на старозаветните текстове към други древни текстове е проявена и в монографията и. Тази научна последователност и вярност впечатлява.

Предобразното значение на Стария Завет по отношение на Новия е основна теза в библистиката и принцип в приемането на Откровението. Маринова облича тази истина в подходяща форма - Старият Завет като педагог към Христа, в която предлага редица старозаветни образи (Адам, Мелхиседек...) като предобрази на Христос.

Научните занимания на д-р Маринов включват и съвместна работа с богослови-мюсюлмани, които се опитват да утвърждават истината, че свещените книги на различните религиозни движения при правилно интерпретиране убедено учат на уважение към човешката свобода и право на избор. В този контекст се явява и публикацията Библията и Коранът – основание за взаимно уважение между християни и мюсюлмани.

В тълкувателната работа д-р Маринова предлага свои преводи на библейските текстове и това е похвално, защото първата стъпка в тълкувателния процес е преводът. Редно е обаче да се отбележи, че освен чисто етимологичното значение на думите, при превода трябва да

се имат предвид граматически правила и синтактични особености, както и различни езикови явления, които нямат аналог в европейските езици. В превода те трябва да бъдат отразени по подходящ начин.

Имам два въпроса, които са свързани конкретно с монографията на д-р Маринова. Първият касае един от основните приносни моменти. Според автора „... Подобно изследване, съчетаващо светоотеческа типология и умерена текстова критика, се прави за пръв път”. Как трябва да се разбира това твърдение?

В изследването десетки пъти се срещат изразите „някои съвременни коментатори”, „по-съвременни изследователи”, „по-ранни изследователи” (стр. 82, 85, 88, 107, 114). Какви са темпоралните граници, в които Маринова поставя съответните изследователи и какви са критериите за това групиране.

Приложената справка от Университетската библиотека на СУ за цитиранията на съчиненията на д-р Маринова отбелязва 6 цитирания и 13 индексирани публикации.

Нямам съвместни публикации с кандидата.

3. Заключение

Въпреки критичните ми бележки представените материали на д-р Маринова определено имат безспорните научни качества. Наред с това, познавайки академичната дейност на колежата, давам положителната си оценка и препоръчам на Научното жури да предложи на Факултетния съвет на Богословския факултет на СУ да избере **гл. ас. д-р Анна Ангелова Маринова** за академичната длъжност „доцент” в професионално направление **2.4. Религия и теология** по научната специалност **Библеистика – библейско богословие**.

01.06.2014 г.

София

Доц. д-р Ивайло Найденов